

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในเกษตรกร

สถานการณ์การเจ็บป่วย
จากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ปี พ.ศ. 2544-2560¹

มีรายงานผู้ป่วยได้รับพิษ
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

รวม 34,221 ราย

ผู้ป่วยชีวิตทั้งหมด 49 ราย

เสียชีวิตสะสม 2,013 ราย

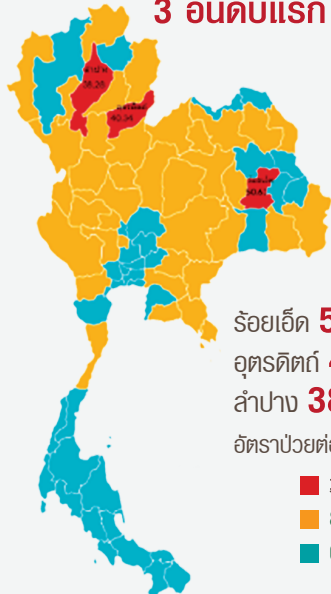

ผู้ป่วยส่วนใหญ่

เพศชาย อายุ 45-54 ปี

อาชีพเกษตรกร

อัตราป่วยด้วยโรคพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
3 อันดับแรก ปี พ.ศ. 2561²

ร้อยเอ็ด 50.63 ต่อแสนประชากร

อุดรธานี 40.34 ต่อแสนประชากร

ลำปาง 38.28 ต่อแสนประชากร

อัตราป่วยต่อแสนประชากร

■ ≥ 30

■ 8.0-29.9

■ 0-7.9

- สารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกนำมาใช้ทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มของปริมาณการใช้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี
- มีความเป็นอันตรายต่อร่างกาย ทั้งแบบพิษเฉียบพลันและพิษเรื้อรัง
- พบผู้ป่วยสูงสุดในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน เกษตรกรมักทำการเพาะปลูกและมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชปริมาณมาก
- ปี 2561³ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร พบมีผลเสียและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 40.99 (342,737 ราย จากผู้ที่ได้รับการคัดกรองความเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 836,118 ราย)

หมายเหตุ:

¹ ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (รง.506/2)

และข้อมูลโครงสร้างมาตรฐานด้านสุขภาพ (43 แห่ง)

² ระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ (HDC) 2561

ข้อมูล ณ วันที่ 11 พ.ย. 2561

³ รายงานประจำปี 2561 สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม

เอกสารแจกฟรี

ปีที่ 5 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน 2561

ประเภทของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบต่อสุขภาพ

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สามารถแบ่งแยกออกได้หลายประเภท ดังนี้

ผลกระทบต่อสุขภาพ

หากได้รับในปริมาณความเข้มข้นสูงทันที ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน พบอาการเวียนศีรษะ ปวดศีรษะ รุนานตาหัดเล็ก น้ำมูก น้ำตา น้ำลาย และเหงื่อออกมาก อาเจียน ปวดท้อง ท้องเสีย หัวใจอาจเต้นช้าหรือเร็ว

ความดันเลือดอาจต่ำหรือสูง กล้ามเนื้อเป็นตะคริวและอ่อนแรง รวมถึงอาจมีอาการหายใจแผ่ว บางรายอาจชัก ชี้น หรือหมดสติ บางรายเกิดอัมพาตของเส้นประสาทสมอง กรณีสัมผัสทางผิวหนัง พบอาการผื่นคันแสบร้อน ชา บริเวณที่สัมผัส

สารกำจัดแมลง

ใช้ป้องกัน กำจัด หรือขับไล่ศัตรูพืช และสัตว์ เช่น สารกลุ่มออร์กาโนคลอรีน ออร์กาโนฟอสเฟต คาร์บาเมท ไพรีทรอยด์ ฯลฯ

สารกำจัดเชื้อรา

ใช้ป้องกัน และฆ่าเชื้อรา เช่น แคปแทน ฯลฯ

หากได้รับในปริมาณมาก ๆ หรือความเข้มข้นสูง ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน มักพบอาการ คอแห้ง แสบจมูก ไอ เคืองตา ตาแดง คันตามผิวหนัง มีจุดขาวที่ผิวหนัง และผื่นแดง

ผลกระทบต่อสุขภาพ

อาการพิษเฉียบพลัน มักทำให้เกิดแผลในปาก เจ็บคอ กลืนลำบาก อาเจียน ปวดท้อง แสบร้อนในอกระยะต่อมาเกิดปัสสาวะออกน้อย ไตวาย ตับอักเสบ หายใจหอบเหนื่อย

และมีอัตราการเสียชีวิตสูงจากระบบอวัยวะหลายระบบไม่ทำงาน หากสัมผัสทางผิวหนัง ทำให้เกิดผิวหนังไหม้ แผลพุพอง ปวดแสบ ปวดร้อน และเล็บเปลี่ยนสีขาวหรือเหลือง ถ้าเข้าตาอาจเกิดแผล

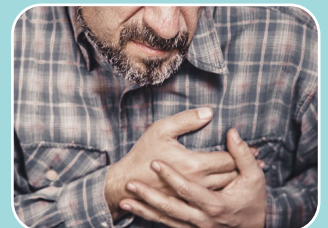
สารกำจัดวัชพืช

ใช้เพื่อทำลายหรือยับยั้ง การเจริญเติบโตของวัชพืช เช่น พาราควอต ไกลโฟเสต เป็นต้น

ที่กระจกตา (corneal ulcer) อาการพิษเรื้อรัง มักเกิดจากการสัมผัสทางผิวหนัง โดยมีอาการผื่นคัน ผิวหนังไหม้ ตาอักเสบ น้ำตาไหลมาก บางรายมีเลือดกำเดาไหล

สารกำจัดทากหรือสัตว์กัดแทะอื่น

ซิงค์ฟอสไฟด์ วอร์ฟาริน ฯลฯ

ส่วนใหญ่มีผลต่อระบบทางเดินอาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องอย่างรุนแรง บางรายเกิดอาการตับอักเสบเฉียบพลัน และบางรายมีอาการแน่นหน้าอก หายใจลำบากร่วมด้วย

การเข้าสู่ร่างกายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มพื้ประกอบอะซีฟเกกตรกร

สารกำจัดศัตรูพืชสามารถเข้าสู่ร่างกายได้ 3 ทาง

● ทางการหายใจ

สารเคมีเข้าสู่ร่างกายทางการหายใจนั้น อาจอยู่ในรูปฝุ่นผงหรือละอองของสารละลาย เช่น หายใจเอาสารเคมีเข้าไปขณะที่ทำการฉีดพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือผู้คนที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ฉีดพ่นจะได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชผ่านทางทางการหายใจได้เช่นกัน

ข้อควรปฏิบัติ

- ไม่ควรฉีดพ่นในขณะลมแรง หรือฝนตก และควรยืนอยู่เหนือลมเสมอ
- สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เช่น หน้ากากป้องกันสารเคมี เป็นต้น

● ทางปาก

เกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ เช่น การใช้มือที่ปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหยิบจับอาหารหรือดื่มเข้าไป เป็นต้น หรือการกิน ดื่มโดยเจตนา

ข้อควรปฏิบัติ

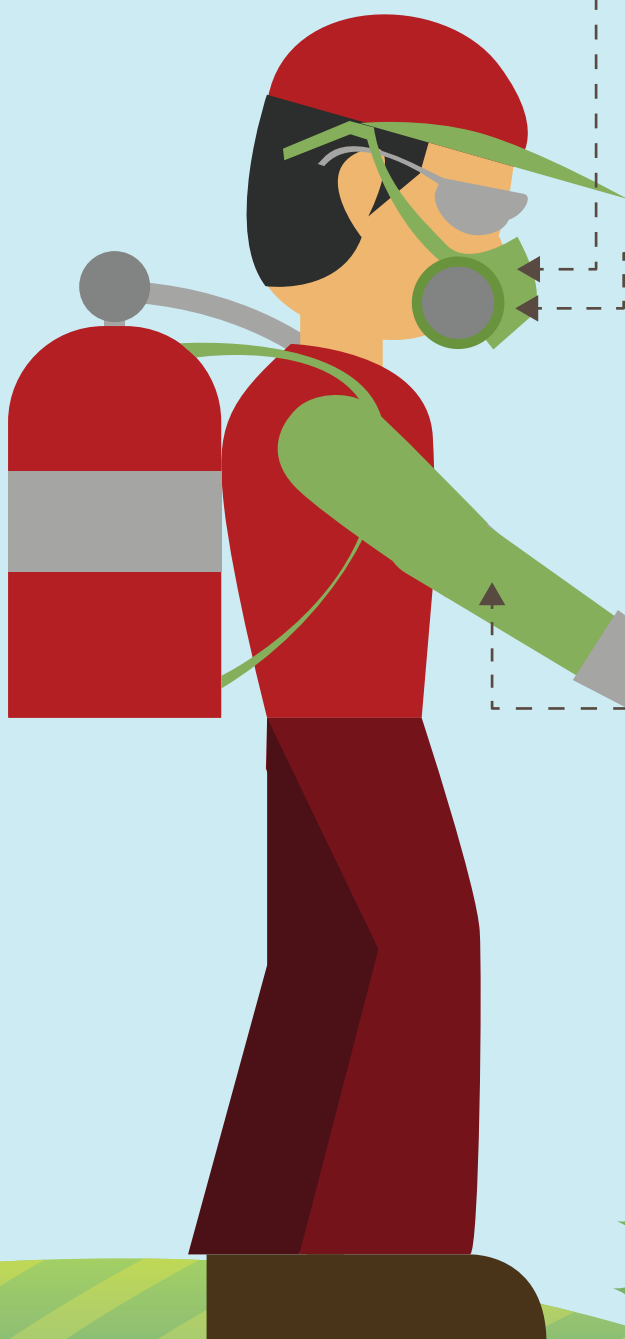
- ห้ามกินอาหาร น้ำ หรือสูบบุหรี่ในขณะที่ผสมสารเคมี
- ตรวจสอบอุปกรณ์การฉีดพ่นให้อยู่ในสภาพที่ดี ไม่ชำรุดก่อนนำไปใช้ ในกรณีที่หัวฉีดเกิดการอุดตัน ห้ามใช้ปากเป่าหัวฉีดพ่นแต่ให้ถอดหัวฉีดออกมาทำความสะอาดโดยใช้การแช่ในน้ำหรือใช้ไม้เขี่ยแล้วล้างน้ำ

● ทางผิวหนัง

เข้าสู่ร่างกายผ่านทางผิวหนังได้โดยตรง เช่น ก่อนฉีดพ่น สัมผัสได้จากการผสมสารโดยไม่ใช้ถุงมือ ขณะฉีดพ่นสัมผัสจากการถูกละอองสารเคมี และเสื้อผ้าที่เปียกชุ่มด้วยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลังฉีดพ่นสามารถสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีสารปนเปื้อนอยู่โดยไม่ใส่ถุงมือ เป็นต้น

ข้อควรปฏิบัติ

- ควรสวมใส่ถุงมือ และเสื้อผ้าให้มิดชิด หากสารเคมีหกเปรอะเปื้อนร่างกาย ให้ใช้น้ำสะอาดชำระล้างนานอย่างน้อย 15 นาที รับประทานอาหารและเปลี่ยนเสื้อผ้า

ร่วมกันทำ...ป้องกันได้

เกษตรกร

- **ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี** โดยการทำเกษตรอินทรีย์ และการใช้สารชีวภาพแทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- หากหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ได้ เกษตรกรควรมีพฤติกรรมที่ปลอดภัย ด้วยการ “อ่าน ใส่ ถอด ทิ้ง”
อ่าน : อ่านฉลากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนใช้ และควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
ใส่ : ใส่อุปกรณ์เครื่องมือป้องกันอันตรายจากสารเคมีขณะทำงาน เช่น เสื้อผ้ามิดชิดรัดกุม สวมหน้ากาก ถุงมือ และรองเท้าว เป็นต้น
ถอด : ถอดชุด และอุปกรณ์ทุกชิ้นที่ใช้ขณะฉีดพ่นหรือทำงาน แยกซักจากเสื้อผ้าอื่น ๆ แล้วรีบอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าทันที
ทิ้ง : ทิ้งผลิตภัณฑ์บรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ถูกต้อง คัดแยกออกจากขยะทั่วไป ให้อยู่ในกลุ่มขยะอันตราย ทิ้งให้ห่างไกลจากแหล่งน้ำ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม
- **ควรตระหนักเกี่ยวกับการใช้สารเคมี** ทำให้เสียสองต่อ คือ เสียเงินในการซื้อสารเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และยังเสียเงินที่ได้มารักษาสุขภาพที่เสียไปจากการใช้สารเคมี เสียทั้งสุขภาพ เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลา ได้ไม่คุ้มเสีย

หน่วยงานรัฐ/เอกชน

- **ส่งเสริมและสร้างความตระหนัก** ให้กับกลุ่มเกษตรกรและประชาชนอย่างต่อเนื่อง

- **สื่อสารความเสี่ยง รณรงค์** ให้เกษตรกรและประชาชนเกี่ยวกับการผลิตและเลือกบริโภคอาหารปลอดภัย

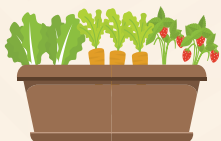

- **ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม** ของเกษตรกรให้ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและส่งเสริมการทำเกษตรทางเลือกหรือเกษตรอินทรีย์

- **การสร้างแรงจูงใจในทุกภาคส่วน ส่งเสริมการขาย** และเพิ่มช่องทางการจำหน่าย พัฒนาการท่องเที่ยวที่เกื้อหนุนต่อการบริโภคอาหารปลอดภัย

โรงเรียน/โรงพยาบาล

- **สนับสนุน ส่งเสริมโครงการอาหารปลอดภัย** เช่น โรงเรียนส่งเสริมให้มีการปลูกผักปลอดสารพิษ การสนับสนุนนโยบายโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย เพื่อส่งเสริมและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์และโครงการอาหารปลอดภัยให้หญิงตั้งครรภ์ และแม่ให้นมบุตร เป็นต้น

สายด่วนกรมควบคุมโรค
1422

DDC WATCH
ACCESS ONLINE QR CODE

ที่ปรึกษา

อัมภางค์ รวยอาจิณ นคร เปรมศรี

ผู้เขียน

สำนักโรคจากการประกอบอาชีพ และสิ่งแวดล้อม

กองบรรณาธิการ

สิริลักษณ์ รังษิงค์ บริมาศ ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ณัฐวดี ศรีวรรณยศ นันทน์ ร่องเลื่อน

ออกแบบ

ชญาบุญ บุญสิริวรรณ

จำนวน

1,000 ฉบับ

จัดทำโดย

สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค อาคาร 10 ชั้น 3 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 2590 3805

เผยแพร่ทางเว็บไซต์สำนักกระบวนวิชา : <https://ddc.moph.go.th/th/site/office/view/boe>

สำนักกระบวนวิชา